

Satranç

Kıvanç Çefle [btsatranc@tubitak.gov.tr]

Satrançta Minyatür Sanatı

**“Minyatür” terimi
satrançta iki farklı anlamda
kullanılır:**

**Birincisi,
“kısa” bir oyun anlamında.
Ama ne kadar kısa?
Bu konuda net
bir uzlaşma olmamakla beraber
genellikle 20 hamleden
uzun sürmeyen ve beraberlikle
bitmemiş oyunlar
minyatür kapsamında
değerlendiriliyor.**

**İkincisi,
en fazla yedi taş içeren
problem ve etütler için de
“minyatür”
tanımını yapıyoruz.**

**Biz bu yazıda hem ünlü
bazı minyatür partilerden
hem de minyatür
etüt ve problemlerden
örnekler sunacağız.**

Bir oyunun, minyatür nitelemesine uygun bir şekilde çarçabuk bitmesinin ardında çoğu kez kritik bir açılış hatası vardır. Oyunculardan daha az tecrübeli olanı ya açılış ilkelerini çiğnemiş ya da rakibinin taktik bir vuruşunu göz ardı etmiştir. Ya da her ikisi... Dolayısıyla bu oyunların öğretici değeri yüksektir. Elbette, daha ilginç olanı, dünya elitleri arasında yer alan iki usta arasında oynanan bir oyunun çabucak bitmesidir. Bu, on beş raunt süreceğini ve kıyasıyla bir mücadeleye tanık olacağımızı düşündüğümüz bir boks maçında daha ikinci rauntta boksörlerden birinin beklenmedik bir hamleyle nakavt olması gibi bir durum!

İlk örneğimizde, siyahlarla oynayan Avusturyalı Rudolf Spielmann (1883-1942) 19. yüzyılın saldırı ve fedaya dayanan romantik anlayışını 20. yüzyılda başarıyla sürdüren nadir oyuncularından biriydi. Satranç dünyasında “Saldırı Ustası” ve “Şah Gambitinin Son Şövalyesi” gibi lakaplarla anılıyor olması onun oyun stili hakkında sanıyoruz ki fikir verecektir.

Aşağıdaki oyunda da tartışmalı bir hamleyle inisiyatifi erkenden ele almaya kalkışması ne yazık ki Mikhail Botvinnik’e karşı işe yaramıyor. İzleyelim:

Mikhail Botvinnik-Rudolf Spielmann

Moskova, 1935

Caro-Kann Savunması, Panov Saldırısı

- 1. c4 c6**
- 2. e4 d5**
- 3. exd5 cxd5**
- 4. d4 Af6**
- 5. Ac3 Ac6**
- 6. Fg5 Vb6?!**

Çek usta Karel Opočenski’nin önerisi olan bu saldırgan hamleyi Spielmann 1934 yılında Josef Rejfir’e karşı beyazlarla oynadığı ve yenildiği bir partiden biliyordu. Muhtemelen hamleden etkilenmişti. Yine de, açılış teorisine son derece hakim ve sürprizlere hazırlıklı Botvinnik’i şaşırtmayı düşünmüş olabilir mi? Bu hamleyi hangi amaçla yaptığı bugün bile tartışma konusu!

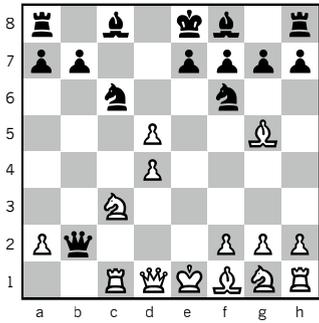
- 7. cxd5! Vxb2??**

Felaketin başlangıcı. Zehirli piyonun cazibesine kapılan Spielmann tuzağa düşüyor. Doğru hamle 7...Axd4 idi.

8. Kc1

Beyaz şimdi 9. dxc6 ile tehdit ediyor (Diyagram 1).

Diyagram 1

8...Ab4

Diğer seçenekler daha cazip değil:

- a) 8...Aa5 9.Va4+;
- b) 8...Ab8 9.Aa4 Vb4+ 10.Fd2 Vxd4 11.Kxc8+;
- c) 8...Ad8 9.Fxf6 exf6 10.Fb5+ Fd7 (10...Şe7 11.Kc2 Vb4 12.Ve2+) 11.Kc2 Vb4 12.Ve2+ Fe7 (12...Ve7 13.d6 Ve6 14.d5) 13.Fxd7+ Şxd7 14.Vg4+ Şe8 15.Vxg7

Bu noktada Spielmann durumunun ne kadar kötü olduğunu kavramış olmalı ve muhtemelen oyunu bu kadar çabuk terk etmeyi kendine yediremediği için birkaç hamle daha dayanmaya çalıştı.

9. Aa4 Vxa2

10. Fc4 Fg4

11. Af3 Fxf3

12. gxf3

Ve siyah terk etti. Eğer 12...Va3 oynarsa 13. Kc3 ve beyaz kazanır.

İkinci örneğimizde bu kez ikisi de saldırgan ve yaratıcı tarzlarıyla seçkinleşmiş iki oyuncu karşı karşıya: Eski dünya şampiyonlarından Rus Boris Spassky ve şampiyon adaylarından Danimarkalı Bent Larsen. Bu da modern zamanların kült oyunlarından.

Bent Larsen-Boris Spassky

*Sovyetler Birliği - Dünya Karşılaşması
Belgrad, 1970*

1. b3

Pek sık oynanmayan bu açılış hamlesiyle daha önce Aron Nimzovich, sonraları da Bobby Fischer iyi sonuçlar almıştı. Amaç merkezi işgal etmek yerine kanatlarından kontrol etmek.

1...e5

2. Fb2 Ac6

3. c4 Af6

4. Af3 e4

5. Ad4 Fc5

6. Axc6 dxc6

7. e3 Ff5

8. Vc2 Ve7

9. Fe2?! 0-0-0

10. f4?? Ag4!

11. g3

(11...Vh4+ hamlesini önlemek için)

11... h5!

12. h3 h4!!

Spassky atını umursamıyor bile. H sütununu açma peşinde:

13. hxg4 hxg3

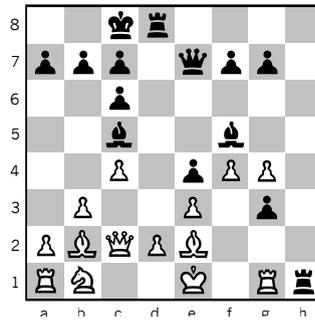
14. Kg1

14.Kxh8 Kxh8 15.Ff1 g2 16.Fxg2 Kh1+ 17.Fxh1 Vh4+ 18.Şe2 (18.Şf1 Vxh1+ 19.Şf2 4 Fe7 20.gxf5 Fh4+ 21.Şe2 Vf3 mat) 18...Fgx4+

14... Kh1!!

Spassky bir kere başlayınca durmak bilmiyor (Diyagram 2).

Diyagram 2

15. Kxh1 g2

16. Kf1

16. Kg1 Vh4+ 17. Şd1 Vh1

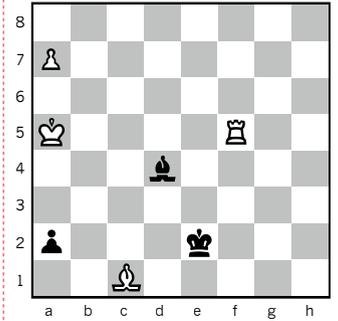
16... Vh4+

17. Şd1 gxf1=V+

Larsen burada mat olmayı beklemeden terk etti. Çünkü 18.Fxf1 Fxg4+ 19.Şc1 Ve1+ 20.Vd1 Vxd1 mat dizisini elbette görmüştü. Bu kısa oyunda özellikle 10. f4?? hamlesi ile açılan e1-h4 çaprazından Spassky'nin büyük bir beceriyle yararlandığını görüyoruz. Sıra minyatür bir etütte (Diyagram 3).

Diyagram 3

Tigran Gorgiev, 1957

Beyaz oynar berabere kalır.

Geçen yüzyılın önemli etütçülerinden Ukraynalı Tigran Gorgiev'in (1910-1976) yedi taş kullanarak kurduğu bir etüt. Beyazın alet üstünlüğüne ve a7'ye kadar ilerlemiş piyonuna rağmen geleceği karanlık gözüküyor. Çünkü siyahın da vezir çıkmaya hazırlanan bir piyonu var. Eğer beyaz aceleyle 1. a8=V?? oynarsa 1...a1=V+ hamlesinden sonra yeni doğmuş vezirini kaybeder.

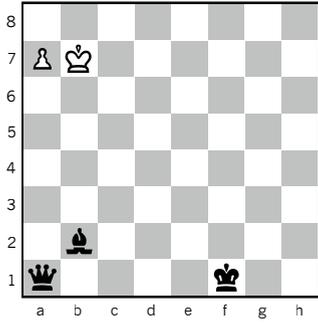

Çözüm biraz yaratıcılık gerektiriyor:

1. Fb2! Fxb2
2. Kf1! Şxf1
3. Şa6!! a1=V+
4. Şa7 ve beraberlik.

Beyazın birinci ve ikinci hamlede yaptığı "saptırma" fedaları sayesinde siyah vezir şimdi şah çekecek kare bulamıyor (Diyagram 4). Bir sonraki hamlede beyaz vezir çıkacak. Siyahın fil üstünlüğü bu durumda ona oyunu kazandırmaya yetmez.

Diyagram 4

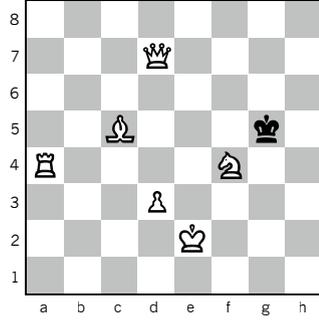
Ayın Soruları

Sizi üç "minyatür" problemle baş başa bırakıyoruz. Bir sonraki ay görüşmek üzere!

Diyagram 5

Lucien Boissy

Bulletin Ouvrier des Echecs,
1951

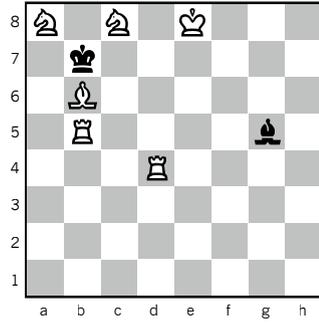

İki hamlede mat

Diyagram 6

Viktor Çepizniy

Mat Plus, 1995

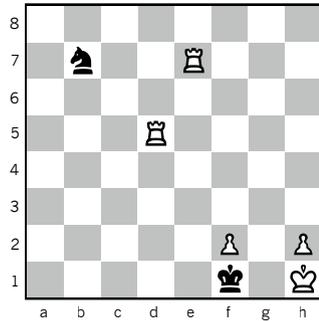

Dördüncü Şeref Mansiyonu
İki hamlede mat

Diyagram 7

G. Zahodjakin

Zemledelsky Noviny, 1961

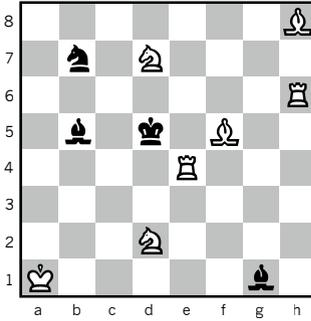
Üç hamlede mat

Geçen ay sorulan etüt ve problemlerin çözümleri

Diyagram 8

L. Mortimer

American Chess Problemist,
1950

İki hamlede mat

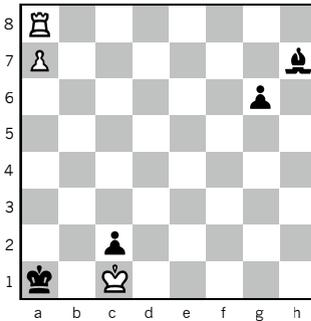
Çözüm:

1. Kc4! (Tehdit: 2. Fe4 mat)
- a) 1...Ad6 2. Fe6 mat;
- b) 1...Ac5 2. Ab6 mat;
- c) 1...Kd4+ 2. Kxd4 mat.

Diyagram 9

Jorgen Mortensen

Nationaltidende, 1918

Üç hamlede mat

Çözüm:

1. Kg8! (tehdit 2. a8=V mat)... Fxg8

2. a8=V+ Fa2 3. Vh8 mat!

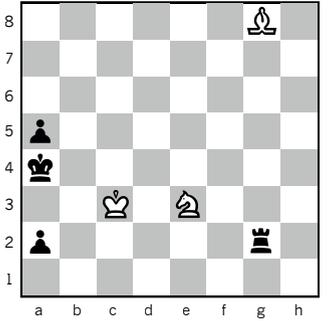
(1...Şa2 2. Kb8 ve 3. a8=V mat)

Beyaz kaleden kurtulmak zorunda, onun için 1. Kg8! oynuyor. Eğer 1. Kb8 (ya da h8?) oynasaydı 1...Fg8 2. a8=V+ Fa2 hamle dizisinden sonra 3. Vh8 oynayamazdı.

Diyagram 10

Alex Markevitch

Stratetegems, 2000

Beyaz oynar ve berabere kalır.

Çözüm:

1. Fxa2! Kxa2
2. Ac2 Şb5
3. Şb3 Ka4
4. Aa3+ ve beraberlik.
